TRYGGARE SVERIGE
TILLSAMMANS GÖR VI SKILLNAD

REMISSVAR
2026-11-09

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över delbetänkandet Tillträdesförbud (SOU 2026:48)

Stiftelsen Tryggare Sverige tillstyrker de förbättringar i möjligheterna att använda tillträdesförbud i det brottsförebyggande arbetet på sätt som nu föreslås. Vi tror också att förslaget att kunna meddela interimistiska beslut om tillträdesförbud på sikt kan, om de kommer att användas som det är tänkt, bli det viktiga instrument som inte minst handeln önskat sig i många år; allt för att förebygga nya brott och upprätthålla ordningen i lokaler som är upplåtna för allmänheten.

Vi är däremot besvikna på att utredningen inte ville försöka klara ut vad vi ska göra med ungdomar under 15 år som trakasserar och stjäl i butiker och andra platser som diskuteras i betänkandet.

Viss statistik
När man studerar statistiken över meddelade tillträdesförbud fram till nu blir man konfunderad. Trots att Handelns organisationer under många år beskrivit att butiksstölderna är ett gissel som förstör för handlarna och deras personal och som uppgår till minst ett tiotal miljarder per år så redovisar utredningen att antalet meddelade tillträdesförbud i åklagarområdena endast uppgår till 29 avskrivna, 308 avslag och 141 förbud år 2021, och 37 avskrivna, 287 avslagna och 382 förbud år 2025. Siffrorna för överträdelser av förbuden är ännu lägre med 50 brottsmisstankar 2021 och 209 år 2025 samt 34 beslutade brottsmisstankar 2021 och 237 år 2025.

Utredningen gör själv antagandet att antalet tillträdesförbud som meddelas av åklagare kommer att tredubblas och att det innebär, baserat på antalet tillträdesförbud år 2025, att cirka 1 150 förbud kan förväntas utfärdas per år om förslagen förverkligas. Dessutom uppskattar utredningen att antalet överträdelser av tillträdesförbud (som blir föremål för beslut av Åklagarmyndigheten) kommer att uppgå till cirka 600 per år. Om förslagen som nu diskuteras genomförs kommer det att medföra ökade kostnader för vissa av rättsväsendets myndigheter. De flesta av kostnaderna är dock inte större än att de kan rymmas inom respektive myndighets befintliga anslag. Den föreslagna möjligheten för polismän att meddela tillfälligt gällande förbud bör inte medföra någon större resursåtgång för Polismyndigheten.

Stiftelsen Tryggare Sveriges huvudinvändningar inklusive vissa förslag till förbättringar

Underlätta den praktiska hanteringen av interimistiska tillträdesförbud
Stiftelsen Tryggare Sveriges huvudinvändningar mot det som föreslås i betänkandet handlar om själva hanteringen av de interimistiska beslut som det föreslagits att vanliga polismän ska fatta i princip direkt på plats, t.ex. ute i en butik.

Men även om det handlar om att genomföra interimistiska beslut så måste själva handläggningen av sådana beslut vara både formell och helt rättssäker; detta eftersom besluten kommer medföra att staten ytterst beskär rörelsefriheten för en enskild individ. På sid. 100 i delbetänkandet har dessa intressemotsättningar uttryckts på följande sätt:

”…det är var och ens rätt att röra sig fritt i samhället. Rätten till rörelsefrihet stadgas som bekant i grundlagen och är en förutsättning för att envar ska kunna sköta den dagliga livsföringen. Det kan inte anses stå i strid med rätten till rörelsefrihet att någon stängs ute från en viss lokal (t.ex. en butik), men det är ändå en aspekt att beakta vid bedömningen av hur en reglering om tillträdesförbud lämpligen bör utformas”.

Att genomföra själva handläggningen på plats i en butiksmiljö som inte är känd för en ansvarig polisman underlättar inte heller polisarbetet, snarare tvärtom. Om polismannen dessförinnan också tvingats använda våld för att betvinga en våldsam och farlig butikstjuv, kan situationen förutom att eskalera också komma att uppfattas som att polismannen ”straffar” tjuven extra genom att omedelbart förbjuda denne att besöka butiken under ett år framåt. Hur mycket polismannen efteråt än försöker förklara sitt handlande om nödvändigheten att ta ett tillträdesförbud, så kommer vederbörande ändå att få svårt att freda sig mot anklagelser om ”hämnd”, diskriminering eller ytterst kanske också ”rasism”. Eftersom vi i vårt land, till skillnad mot läget i de flesta motsvarande länder, också har få poliser som jobbar i yttre tjänst på kommunnivån, kan situationen därför lätt bli allvarlig om själva handläggningen av tillträdesärendet också börjar dra ut på tiden i butiken; en butikstjuv eller skadegörare kan i dagsläget på nolltid lätt mobilisera sina kamrater som kommer till hjälp för att hota eller trakassera den ansvariga polismannen samtidigt som man kräver att polismannen ska avstå från att fatta beslutet om ett tillträdesförbud.

Ända sedan 1829 då Sir Robert Peel grundade Metropolitan Police i London har världens poliskårer fått sin bästa vägledning genom att sätta sig in i och förstå de nio principer som Peel tog fram för att modernisera polisverksamheten. En av de viktigaste principerna handlar, enkelt uttryckt, om att noga skilja själva polisarbetet från de andra delarna av rättssektorn, alltså åklagare och domare.

Med den viktiga utgångspunkten tror vi alltså att det inte är lämpligt att delegera till en polisman att meddela ett tillfälligt tillträdesförbud mot en person i samband med

ett ingripande mot personen i fråga (15§, delvis). Vi ser hellre att det är en åklagare som också meddelar ett sådant tillfälligt (interimistiskt) beslut, eftersom polismannen i dessa fall annars hamnar utanför det som är lämpligt att ålägga poliser (att besluta om att ålägga någon även ett tillfälligt tillträdesförbud är en myndighetsåtgärd som ligger mer mot den dömande rollen än den traditionella polisrollen i ett modernt samhälle, även snart 200 år efter Peel). Vårt förslag är därför att sådana beslut hellre bör åvila åklagare.

Ovan har vi även redovisat att vi också är skeptiska mot hur själva den praktiska hanteringen av hur det måste gå till när en polisman på plats ska utföra de utredningsåtgärder som behövs för att på ett rättssäkert sätt kunna utreda och därefter anmäla till åklagare om ett tillfälligt tillträdesförbud enl. paragraf 18. Vi tror att en sådan tjänsteåtgärd kan vara mycket svårare att fullgöra i praktiken än vad som framgår av beskrivningen i betänkandet. Vi tror att det inte sällan måste bli så att den som begått ett brott t.ex. i en butik och som därför ska kunna meddelas ett tillfälligt tillträdesförbud inte alls vill medverka till de utredningsåtgärder som behövs.

Det blir därför mer eller mindre svårt eller omöjligt, men även riskabelt, för en polisman att i en helt främmande miljö som en modern butik utgör, kunna fullfölja sin utredning på ett rättssäkert sätt. Risken för problem kan antagligen bli så pass stora att det efterhand uppstår sådana situationer som senare lätt kan klassas som trakasserier och ”hämnd” från polismannens sida. Bättre då att polismannen kan göra ett tillfälligt omhändertagande och ta med den aktuella personen till polisstationen eller annan säker lokal för att där fullgöra de utredningsåtgärder som behövs i ett ärende av detta slag.

Vi är i skrivande stund osäkra på om ett sådant tillfälligt omhändertagande i ett ärende om att tillträdesförbud omhändertas och täcks upp av paragraf 16, 2 st. Om inte föreslår vi att det stycket kompletteras med en sådan skrivning.

Ett sådant tillfälligt omhändertagande måste i normalfallet fastställas av Polismyndigheten, alltså av en rättsbildad polischef, om vederbörande delar polismannens uppfattning att det kommer att bli aktuellt att göra en anmälan om tillfälligt tillträdesförbud till åklagare. Vi föreslår därför att polismannen kontakter den ansvariga polischefen i princip omedelbart när det blir aktuellt att påbörja arbetet med att få till ett tillfälligt tillträdesförbud. Polischefen ger då de direktiv som behövs i ett ärende av detta slag. Polischefen följer och leder vid behov i realtid genom elektroniska sambandsmedel utredningens gång och tar de slutliga beslut som behövs enligt paragraf 17 och anmäler därefter ärendet till åklagaren enligt paragraf 18, om det fortfarande är aktuellt. När utredningen är klar häver polischefen det tillfälliga omhändertagandet.

När vi försöker uppskatta vilken arbetsinsats det handlar om för polischefer och åklagare för att på ett rättssäkert sätt upprätthålla den modell som vi skissat på ovan för att hantera samtliga tillfälliga tillträdesförbud i landet på ett år, så blir

beräkningarna osäkra. Men med hänvisning till de statistiska uppgifter som vi redovisat ovan så är hela landets samlade hantering av tillträdesförbudsinstitutet mycket blygsam. Det handlar om att hantera 1 150 förbud och 600 överträdelser. Någon uppgift om hur många tillfälliga tillträdesförbud som kan bli aktuella har vi inte hittat (eller kanske missat). Det kanske inte blir fler än 300 på ett år, eller kanske det dubbla.

Det handlar alltså ett eller två ärenden per dygn i hela landet. Vi föreslår därför att i sådana här fall borde centraliseringen av polisverksamheten vara av godo så att samtliga dessa beslut kan centraliseras till en eller två rättsbildade polischefer på NOA och två halvseniora åklagare hos RÅ. Med en sådan centralisering följer också att dessa polischefer och åklagare efterhand blir mycket specialiserade på att hantera denna problematik; det blir enkelt och självklart för dem att på daglig basis följa upp om hanteringen fungerar som det är tänkt och om det blir konstiga avvikelser över landet. De borde också få mandat att efterhand rätta till de brister de ser. Även metodutvecklingen blir därför självklar att lägga på dessa fyra befattningshavare.

Dessa kan också enkelt samverka t.ex. med Brå för att efterhand flytta fram positionerna inom detta område. Med den centraliserade modell av kvalificerade beslutsfattare som vi skissar tror vi också att det borde vara möjligt att föreslå att längden på de interimistiskt besluten skulle kunna bli längre än de fyra veckor som nu föreslås, kanske det dubbla; en sådan förlängning skulle kunna underlätta den handläggning som följer efter det interimistiska beslutet.

En möjlighet att besluta om tillträdesförbud för personer under 15 år?
Utredningen hade i sina direktiv möjlighet att överväga om det bör införas en möjlighet att besluta om tillträdesförbud för personer under 15 år. Tyvärr skriver utredningen att ”det på ett generellt plan, saknas skäl för en sådan reglering” och att ”straffhotet får av naturliga skäl en mer tillbakaskjuten plats när det gäller barn under 15 år”. Skälet till detta uppges vara att ”det straffhot som lagen går ut på saknar alltså i stor utsträckning verkan mot denna grupp. Detta talar starkt mot att utsträcka möjligheten att besluta om förbud till personer under 15 års ålder”.

Stiftelsen Tryggare Sverige förstår i och för sig detta resonemang men vi frågar oss om det ändå inte skulle kunna vara effektivt att kunna förbjuda en ungdom att återbesöka en butik där vederbörande stulit varor eller uppträtt hotande eller på annat sätt provocerande och klandervärt? Även om vi inte kan straffa ungdomen så borde samhället med ett tillträdesförbud kunna visa på allvaret i det som ungdomen gjort sig skyldig till och sätta upp ett varningens finger att när 15-årsgränsen passeras så kommer sådant som vederbörande nu gjort sig skyldig till inte längre vara straffritt.

Ett praktiskt problem som sedan länge ställt till problem för butiker som är lokaliserade nära skolor handlar om att ”större gäng” av skolungdomar besöker närliggande butiker för att i skydd av gruppens storlek lätt kunna stjäla varor. Ett

tillträdesförbud borde i dessa fall kunna avhålla dessa skolungdomar från ytterligare brott trots att de inte formellt kan straffas.

På flera ställen i betänkandet beskrivs, som vi uppfattar det, att barnkonventionen också sätter stopp för att försöka komma till rätta med situationer som de ovan beskrivna. Men är det inte mer och mer accepterat i vårt land att vi framöver måste försöka stävja en ökande brottslighet genom att vi tidigare än idag försöker fånga upp de barn och ungdomar som riskerar att göra sig skyldiga till brott.

I ljuset av ett sådant resonemang borde inte barnkonventionen användas för att stoppa en sådan utveckling. Det borde vara precis tvärtom; att barnets bästa kräver att vi tidigt försöker att komma till rätta med beteenden som pekar mot en fortsatt kriminell karriär eller i vart fall risk för en sådan? Enligt vår uppfattning borde alltså barnkonventionen tolkas motsatsvis; för att skydda barnen så måste vi tidigare än förr försöka vidta åtgärder för att få in barnet på den rätta vägen. En sådan åtgärd kunde vara att vi, trots avsaknaden av att kunna straffa ett barn som begår brott i en butik, i vart fall får möjlighet att utfärda ett tillträdesförbud för att visa för barnet att man är inne på en farlig väg.

I stället för straffhotet kanske ”påföljden” i de beskrivna fallen kan vara att ansvariga myndigheter informeras om att ett barn meddelats ett tillträdesförbud; vi tänker då självklart på socialtjänsten, skolan, BUP, områdespoliserna, Migrationsverket med flera; alltså de myndigheter på kommunnivån som har ansvaret för att hjälpa barn att hitta rätt väg framåt i livet. Även kommunens lokala brottsförebyggare måste få information så att dessa också kan hjälpa till att bättre förebygga de brott som vi nu diskuterar.

Vissa övriga synpunkter till förbättringar av tillträdesinstitutet
Avgränsningen av vilka ”öppna lokaler” där den nu diskuterade nya lagstiftning ska kunna tillämpas är inte enkel. Vi ser direkt att t.ex. gallerior, shoppingcenter, campingplatser, parkeringsplatser m.fl. platser där handel bedrivs, också kan behöva omfattas av nya möjligheter att besluta om tillträdesförbud för personer som missköter sig på sätt som beskrivs i betänkandet. Vi tror därför att slutresultatet skulle bli bättre om departementet efter att ha studerat remissvaren genomför några ”hearings” eller seminarier där praktikerna som verkar inom detta område får komma till tals innan slutskrivningen kommer igång.

Vi tror att det som saknas i betänkandet är vilka myndigheter och andra aktörer, t.ex. andra lokalägare, rektorer, vilka av allmänheten m.fl. på kommunnivån, som ska underrättas om de beslut om tillträdesförbud som meddelas. Allt för att dessa ska kunna vidta de åtgärder som de har ansvar för när de uppmärksammas på att vissa personer ålagts tillträdesförbud (alltså bl.a. deras registerverksamhet i form av t.ex. vapenregister, körkortsregister, register över orosanmälningar m.fl.). Men även för att kommunen ska få bra underlag för sitt brottsförebyggande arbete. Det måste också klaras ut hur de samlade beslut om kontaktförbud, tillträdesförbud, vistelseförbud

och tillträdesförbud vid idrottsevenemang som finns i en kommun ska hanteras, var de ska göras tillgängliga, vilka som måste känna till dem för att skydda sig själva eller kunna förebygga nya brott samt hur de ska användas i kommunens brottsförebyggande arbete. Likaså måste klargöras hur den här typen av förbud mot en enskild person fortlöpande följs upp och om de borde ”förlängas” när tiden är på väg att gå ut. Vi tror också att det är viktigt med en så likartad tillämpning som möjligt över landet. Den modell som Stiftelsen Tryggare Sverige föreslagit ovan, med några få beslutsfattare på central nivå som hanterar i princip samtliga av dessa ärenden i hela landet, kanske kan bli en garanti för just enhetligheten; och en sådan enhetlighet över hela landet är naturligtvis helt avgörande för trovärdigheten till detta institut och för tilliten till polis-och åklagarmyndigheterna.

Avslutningsvis vill Stiftelsen Tryggare Sverige uppmärksamma att utredningen på flera ställen påpekar att Polismyndigheten kanske inte har resurser att jobba med dessa ärenden eller att de inte kan ”prioritera” dem. Sådana skrivningar är olyckliga eftersom Polismyndigheten numera har ordentligt med resurser tillgängliga även om fördelningen över landet är ojämn. Dessa frågeställningar har varit på agendan under många år där handlare och deras organisationer med rätta kräver att de måste få hjälp när deras butiker utsätts för kontinuerliga stölder och trakasserier. Även Riksrevisionen, Brå och ESO har i flera utredningar visat att det numera finns hyggligt med resurser varför ärenden av detta slag måste kunna hanteras av de ansvariga myndigheterna till 100 procent. Det handlar enligt utredningen om mycket få ärenden sett över hela landet (några få om dagen), varför kraven på att myndigheterna verkligen fullgör samtliga dessa måste bli en realitet framöver; inget annat kan accepteras.

Detta yttrande avges av generalsekreteraren Magnus Lindgren efter föredragning av juristen och förre polischefen Karl-Åke Pettersson.

Vänliga hälsningar,

Magnus Lindgren
Generalsekreterare, fil.dr.

Stiftelsen Tryggare Sverige
Carl-Gustaf Lindstedts gata 3
104 31 Stockholm
Telefon: 08-29 20 00
Hemsida: www.tryggaresverige.org